

РУРАЛНИ ТУРИЗАМ КАО ОКОСНИЦА ТУРИСТИЧКОГ РАЗВОЈА БРЧКО ДИСТРИКТА

П. Вуковић¹, Наташа Цецић¹, Д. Цвијановић¹

Резиме: На простору бивше СФРЈ приоритет у развоју имали су видови масовног туризма (туризам на јадрану и планински или ски-туризам) сви остали видови су се развијали стихијски без јасне политике тржишта и тражње. Другачије речима, стихијски вођена је политика недиференцираног маркетинга. Што је значило да остале потенцијалне туристичке дестинације које су имале услове за развој рауличитих туристичких видова, то практично нису ни користиле. Није се ишло у сусрет потребама појединих тржишних сегмената и њихових циљних група. Све ово је условило да велики број веома респектабилних природних и друштвених (антропогених) ресурса буде неправедно занемариван и запостављан, што је, опет, значило и свесно или несвесно одрицање од свих предности које би поједине дестинације имале да су улагале у развој туризма.

Брчко мали град у Босни и Херцеговини делио је судбину осталих потенцијалних туристичких дестинација. Циљ рада је да укаже на потенцијалне стратешке правце будућег развоја туризма у Брчко Дистрикту у светлу мултифункционалности стављајући акценат пре свега на рурална подручја и њихов велики потенцијал. На овај начин би се евидентно респектабилни ресурси даљег развоја туризма практично и валоризовали.

Кључне речи: туризам, развој, дестинација, мултифункционалност, маркетинг.

---

¹ Предраг Вуковић, дипл. ек., мр Наташа Цецић, др Драго Цвијановић, ред. проф., Институт за економику пољопривреде, Волгина 15., 11000 Београд.
Е-mail: predrag_v@mail.iep.bg.ac.yu, natasa_c@mail.iep.bg.ac.yu,
drago_c@mail.iep.bg.ac.yu, www.iep.bg.ac.yu

Увод

Неопходност туристичког развоја као полазну претпоставку захтева спецификацију свих циљева и смерница (дугорочних, средњорочних, краткорочних), као основ за утврђивање свих оквира и могућности за практично деловање. Такође, сагледавање свих ресурса, како природних, тако и друштвених, у светлу њихове практичне туристичке валоризације је полазна претпоставка развоја једне генералне (опште) стратегије развоја туризма.

1. Природне атрактивности дестинације Брчко дистрикт

Природна обележја Брчко дистрикта значајна за развој туризма, одликују се високим степеном атрактивности. У њих у првом реду убрајамо:

- реку Саву са приобаљем;
- Планина Мајевица;
- Богат шумски фонд;
- комплекс живописних брдовитих предела, која се пружају непосредно поред града;
- добар географско-саобраћајни положај (царински прелаз између Босне и Херцеговине и Хрватске);
- разноврсност флоре и фауне у непосредном окружењу града;
- пријатна за човеков боравак умерено-континентална клима и
- просторна хетерогеност (градско језгро Брчког, простор око реке Саве, као и бројне типске сеоске амбијенталне целине).

Све ово су несумњиво велики потенцијали за развој туризма и као такве пружају могућност упражњавања различитих спортско-рекреативних активности. Погодности за боравак и здравствену рехабилитацију и могу да буду валоризоване кроз различите врсте туристичке понуде, као што су:

- Рурални (сеоски) туризам;
- ловни и риболовни туризам;
- спортови на води - река Сава са приобаљем;
- излетнички туризам – излетишта у Исламовцу, Рашљанима, на планини Мајевици итд.
- пешачења у природи – у непосредној близини града је атрактиван природни амбијент, и сл.

Највећи део ових ресурса је за сада неискоришћен, или је у самом почетку туристичке експлоатације.

2. Друштвене погодности за развој туризма

Због бурне историје али и због занемаривања развоја туризма након Другог светског рата, генерално посматрано, у целој Републици БиХ, па самим тим и у Брчко дистрикту до сада нису створени адекватни друштвени услови за развој туризма, а они који постоје настали су стихички.

Друштвене погодности за развој туризма обухватају културно-историјско наслеђе и друга створена материјална добра, које можемо поделити у антропогене и друге социо-економске чиниоце, међу којима се на подручју Дистрикта се посебно истичу следећи:

- зграда „Градске вјећнице;
- „Крсманова задужбина“ – бивши конзулат
- Кућа „Кучук Алића“
- „Ислахијет“
- Кула у Бјелој – једна од кула Хусеин Капетан Градашћевића, позната по томе што је у њој донета одлука о побуни против Турака;
- бројне културно – историјске споменике;
- садржаји везани за живот и обичаје житеља Дистрикта;
- фолклор као особеност и саставни део традиције.

Међутим, тренутно стање развијености привреде, науке, културе, образовања, спорта и других друштвених активности, јавља се као ограничавајући фактор у развоју туризма на подручју Брчко дистрикта.

Ради успешније и потпуније туристичке валоризације антропогених, демографских, географских и други услова локалне средине, као и њеног културног блага, нужно је установити низ манифестација. Постојеће манифестације (на пример: „*Мултикултурни фолклорни сусрети*“ који се одржавају од 2002 године или „*Позоришни сусрети – Брчко дистрикта*“ који се одржавају од 2003. године) морају бити у целини постављене на маркетиншким основама, како би оствариле свој пун ефекат и дугорочно утицале на стварање имиџа дестинације Брчко и његово позиционирање на туристичком тржишту.

Ваља напоменути да Дистрикт још увек нема формирану Туристичку организацију (ТО), што је можда један од најпречих друштвених задатака, уколико се рачуна на туризам као озбиљан фактор даљег привредног развоја.

3. Интензивирање развоја постојеће понуде

Обзиром на постојеће ресурсе (природне и друштвене), један од стратешких интереса Брчко дистрикта чини обезбеђење подршке развоју туризма. Приоритетне активности у овој области могу се сажети у петнаест тачака:

Прво, већу оријентацију на осавремењавање постојећих и уколико се створе услови изградњу нових атрактивних смештајних капацитета. На читавом простору дестинације не налази се ни један објекат који би по квалитету услуга смештаја могао да задовољи потребе туристичке тражње више категорије, што видно лоше утиче на туристичку понуду, а имиџ дестинације је овим нарушен. Непостојање адекватних смештајних капацитета значи и непостојање основе без које је свака прича о развоју туризма излишна.

Друго, улагање у угоститељске капацитете и у промотивним активностима потенцирање традиције богате домаће кухиње и њених специјалитета;

Треће, формирање туристичке организације. На овај начин би се омогућила лакша примена концепта интегралног маркетинга, чиме би се олакшао тржишни наступ и омогућила организациона и пословна повезаност туризма и угоститељства са другим привредним делатностима (на пример: пољопривредом, трговином, рибарством, занатством, саобраћајем, итд.), које би оформиле богату туристичку понуду.

Четврто, осавремењавање постојећих и изградња специјализованих трговачких објеката, ланаца и супермаркета. И поред релативно добре снабдевености, а у циљу формирања добре туристичке понуде, ваља нагласити да у дистрикту је неопходно изградити или осавременити супермаркете из групе великих супермаркета који послују на овим просторима. То видно може да позитивно утиче на квалитет потенцијалне туристичке понуде, односно на задовољавање њихових потреба.

Пето, изградња туристичке инфраструктуре на обали реке Саве тзв. хотели или мотели на води, сплавови, могућност изградње рибарског етно-села са типским сојеницама - обзиром на богат рибљи фонд и сл. Имајући у виду чињеницу да хотели и мотели захтевају велика инвестициона улагања, мора се водити рачуна о економским ефектима, односно константности у туристичкој тражњи у дужем временском периоду, чиме би се инвестиције практично и оправдале. Ваља нагласити да се јасно морају поштовати и урбанистички услови, које би Општина морала да пропише за изградњу оваквих објеката. То је у складу са начелима одрживог развоја. Затим уређење купалишта са свим пратећим садржајима итд. Као могућност ваљаног коришћења природне погодности локације Брчког на реци је и могућност изградње марина и развој свих садржаја везаних за боравак на реци. Све ово би омогућило упражњавање великог броја различитих спортско - рекреативних активности и сл.

Шесто, сва неопходна улагања везана за развој здравственог, рехабилитационог и излетничког туризма. Планина Мајевица је велики туристички потенцијал који се мора валоризовати. Данас постоји излетиште у Исламовцу али је то недовољно уколико се жели да се Мајевица као природни драгуљ стави у функцију туризма. Нужно је одредити бар још две или три локације за изградњу излетишта која би требало инфраструктурно опремити, чиме би планина била доступна оку туриста. Ваља нагласити да у Рашљанима постоји напуштен објекат шумарије који је погодан за планинарски дом, а кроз комплекс протиче и Рашљанска речица која видно обогађује садржај локације. На планини се налази десет планинарских уређених и обележених стаза које воде до врха Мајевице. На читавом подручју егзистирају два планинска друштва: прво је планинарско друштво „Брчко“, које има регистрованих 186 планинара, од чега су 80 јуниори; и планинарско друштво „Гранаш“ које је по броју чланова знатно мање. Све ово сведочи да постоји интерес за овим планинским теренима. Овде ваља напоменути и локацију „Горње Скакаве“ где се налази објекат „Зидине“ где је некадашњи верски објекат који посеђује велики број туриста, што пружа могућност комбинованог верског и класичног излетничког туризма.

Седмо, уређење, адаптација и прилагођавање бројних сеоских амбијенталних целина потребама туризма. На основу спроведеног истраживања¹ утврђено је да постоји велики број индивидуалних сеоских газдинстава која су заинтересована за развој сеоског туризма, о чему се мора водити рачуна у будућим плановима развоја Дистрикта.

Осмо, уређење, адаптација и прилагођавање верских објеката потребама туризма. Ваља нагласити, да је за развој оваквог вида туризма неопходна сагласност верских заједница, односно усклађивање начина, правила и прописа туристичких посета, са верским правилима, принципима понашања. Дobar пример су земље у окружењу.

Девето, коришћење природних погодности за развој туризма посебних потреба (ловни и риболовни, фото сафари, излетнички туризам – у непосредној близини града је атрактиван природни амбијент);

Десето, користити предности које град има за развој транзитног туризма. Царински прелаз између Босне и Херцеговине и Хрватске је свакако основа за овакав став;

Једанаесто, конгресни туризам – због свог политичког статуса Брчко дистрикт има велики потенцијал за развој конгресног туризма. Да би овај туризм

---

¹ Истраживање спроведено у периоду јун-јул 2006 године од стране истраживача ИЕП-а.

тички вид могао практично и да се валоризује неопходно је изградити и одговарајућу туристичку инфраструктуру. То пре свега подразумева изградњу конгресне сале (једне или више њих) која би била опремљена са адекватним техничким и другим капацитетима за организовање оваквих манифестација.

Дванаесто, промовисање манифестација које би дале „печат“ имиџу Брчко дистрикта као туристичке дестинације. Неке већ данас постоје, које се традиционално одржавају сваке године.

Тринаесто, услови одрживог развоја туризма – унапређење понуде кроз истовремену политику очувања и заштите простора и животне средине, представљају императив који се у плановима будућег туристичког развоја доследно мора испоштовати.

Четрнаесто, дугорочно гледано ако би се испунили сви претходни услови као природан след ствари би ишла стандардизација и компјутеризација пословања у туристичким објектима. Важну улогу у интезивирању туристичке понуде игра брзина, квалитет и прецизност пружања информација потенцијалним туристима, што је основ за стицање конкурентске предности на туристичком тржишту. У том контексту неопходно је ради обогатавања туристичке понуде ићи у корак са свим трендовима у области савремених информационих технологија;

Петнаесто, предузети мере на организацијској и пословној повезаности туризма, угоститељства, трговине, пољопривреде, рибарства, занатства, саобраћаја, и других делатности које формирају туристичку понуду – примена интегралног маркетинга.

4. Сеоски или рурални туризам у функцији будућег туристичког развоја

Пољопривреда као примарна привредна грана има далекосежне интересе за комплементарну сарадњу са свим секторима привреде. Дакле и са туризмом.

Захваљујући природним, еколишким и амбијенталним карактеристикама, руралне средине у непосредној близини Брчког (његовог градског језгра), су веома занимљив и перспективан простор за развој овог вида туризма. У прошлости развоју овог вида туризма је давана само декларативна подршка, али се од скора кренуло са оживљавањем неких идеја. Ово је у складу са чињеницом да је крајем деведесетих година као акт политичког опредељења промовисан модел руралног развоја (САР) који претпоставља мултифункционалну природу европске пољопривреде и њену развојну улогу у привреди и друштву у целини.

Концепт одрживог развоја, заснованог на природним ресурсима, демографској структури која је, ваља истаћи, на подручју Брчког битно нарушена депопулацијом, дефинисаном тржишту његовим циљним групама, су основ и гаранција успеха у овом виду туризма.

Бројна села у непосредној близини града, као и позитиван став њихових житеља о развоју сеоског туризма су основ за даље планирање. Ово је у складу и са ставовима који имају узлазне трендове на западу (тзв. „повратак коренима“, концепт „здраве хране“ или органска производња хране што је официјални назив, затим стари обичаји и занати, све већа популарност типичних етно сдржаја – музика, фолклор, наивно сликарство итд.). У свему томе потребно је дефинисање урбанистичких услова за развој овог вида туризма од стране Владе Брчко дистрикта. Такође, потребна је едукација локалног становништва за професионално пружање услуга, што би требало да буде задатак туристичке организације (чије је формирање „*conditio sine qua non*“ будућег туристичког развоја) али и свих других државних и струковних институција ове врсте. Израда квалитетног програма боравка на селу не сме бити препуштена локалној сналажљивости, она мора бити озбиљан предмет анализе на свим нивоима, уколико се очекују развој и ефекти од овог вида туризма.

Обзирм да подручје Брчког има идеалне услове за узгој неких врста воћа, као један од специфичних видова туризма могао би да се развије управо туризам заснован на њима. Честе флукуације цена на тржишту, проблеми везани за откуп, утичу да се пољопривредни произвођачи, не ретко, опредељују за производњу ракије од воћа, углавном за сопствене потребе како је показало истраживање на терену – што се мора мењати. Овде ваља као добар пример навести произвођача домаће ракије Сакиба Фазловића са ракијом „Здравцом“ која може постати бренд Брчко дистрикта. Ово би могао да буде пример директног облика сарадње туризма са другим привредним гранама, првенствено са пољопривредом и трговином, чиме би се практично и остварило његово позитивно мултипликовано дејство на укупан привредни развој. Слични ефекти могу се остварити продајом других пољопривредно-прехранбених производа туристима (на пример млека и млечних производа и сл.

Ово би могао да буде пример директног облика сарадње туризма са другим привредним гранама (првенствено са пољопривредом и трговином), чиме би се практично и остварило његово позитивно мултипликовано дејство на укупан привредни развој.

Обзиром на мултиетнички састав дистрикта као посебна атракција постоји могућност изградње етно-домаћинства на којима би се туристи упознали са свим садржајима и обичајима народа који живе на овим просторима. Ово би свакако обогатило туристичку понуду и представљало посебну атракцију дестинације.

Све ово упућује на чињеницу да је рурални односно сеоски туризам један од битних фактора на којима се може базирати будући туристички развој ове потенцијално атрактивне дестинације.

Закључак

Брчко дистрикт има респектабилне ресурсе за развој туризма. Утолико пре и туризам мора постати императив њеног даљег укупног развоја, нарочито ако имамо у виду његово мултипликовано дејство на привреду. Највећи део атрактивности тек треба да буде укључен у даље планове и програме развоја Дистрикта, а затим и у све савремене туристичке токове у земљи. Селективан и тржишно оријентисан приступ заснован на стратешком развоју дестинације, који би поштовао правила, принципе, начела маркетинг стратегије, би дугорочно гледано гарантовао и успех. У свему креативност у прављењу програма боравка мора бити присутна, што свакако повећава шансе. Имајући у виду да највећи део Општине чини управо пољопривредно становништво, пољопривреда би, тим пре, и требало да одигра своју несумљиво велику и запажену улогу.

Литература

1. Стратегија развоја Брчко дистрикта, Институт за економику пољопривреде, Београд, 2007/2008 година.
2. Интерни подаци Института за економику пољопривреде, Београд, Србија, подаци са терена у периоду новембар – децембар 2007. године.
3. Предраг Вуковић, Марија М. Николић „Сеоска женска популација као ослонац мултифункционалног развоја“, тематски зборник – Мултифункционална пољопривреда и рурални развој, ИЕП 2005. године.
4. Слободан Унковић, Бојан Зечевић „Економика туризма“, Економски факултет–Београд 2005. године.

Примљено: 11.01.2008.

Одобрено: 28.03.2008.

RURAL TOURISM BASE OF TURIST DEVELOPMENT IN THE BRČKO DISTRIKT

Predrag Vuković, Nataša Cecić M Sc, Drago Cvijanović Ph.D.
Institute of Agriculture Economics, Belgrade

Abstract

In the territory of Former SFRYU priority in development have different variety of mass tourism (tourism on Adriatic seaside and tourism on mountain or ski-tourism) all other were developed like blind force without clear market policy. In other words, practically were implemented policy of non-different marketing. This could mean that other potential tourist destination that have condition for tourist development that possibility didn't practiced. It were not met needs of costumers and potential tourist supply. This resulted that large number of respectable natural and social resources have been unrightfully ignores, which resulted on the other side aware or unaware negate of advantage which could have if tourist destination invest in tourism. Brčko small town in Bosnia and Hercegovina has shared the destiny of the other tourist potential destinations in our country.

The aim of the work is to point out the potential strategic directions for the future development of the tourism in Brčko distrikt in aspect of multifunctionality with put the point on rural areas. In this way it would be evident how to make use of great potential for further development of the tourism in a practical sense.

Key words: tourism, development, destination, multifunctionality, marketing

Author's Address:

Predrag Vuković
Institut za ekonomiku poljoprivrede
Volgina 15
Beograd
Republika Srbija
Tel: +381 11 2972 858
E-mail: predrag_v@mail.iep.bg.ac.yu